

7	Витратовіддача (по факторингу), $Vm_{(ф)}$	$Vm_{(ф)} = B(П) / Vm_{(ф)}$, $B(П)$ – виторг (прибуток) після застосування факторингу; $Vm_{(ф)}$ – витрати по факторингу	до збільшення
8	Витратовіддача (по кредиту), $Vm_{(к)}$	$Vm_{(к)} = B(П) / Vm_{(к)}$, $Vm_{(к)}$ – витрати по кредиту	до збільшення

*Авторська розробка.

Доцільність застосування факторингу в діяльності торговельних підприємств ґрунтується на розрахунках таких коефіцієнтів:

- коефіцієнт економічної ефективності за витратами – полягає у співвідношенні витратовіддачі по факторингу та по кредиту. Витратовіддача по факторингу повинна бути більшою за витратовіддачу по кредиту, яка досягається нижчими витратами з обслуговування факторингу порівняно із витратами з обслуговування по кредиту;
- коефіцієнт економічного зростання за рентабельністю оборотних активів – полягає у співвідношенні рентабельності оборотних активів після та до застосування факторингу. Збільшення рентабельності оборотних активів унаслідок застосування факторингу досягається зростанням прибутку підприємства та імобілізації оборотних активів;
- коефіцієнт економічного зростання за рентабельністю продаж – полягає у співвідношенні рентабельності продажу після та до застосування факторингу. Збільшення рентабельності продажу внаслідок застосування факторингу зумовлюється зростанням виторгу та валового прибутку від реалізації товарів внаслідок пришвидшення оборотності оборотних активів.

Висновки. Отже, запропонована система показників буде сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо доцільності застосування факторингу в діяльності торговельних підприємств.

Література

1. Макарович В.К. Аналіз ефективності факторингових операцій як інструменту управління оборотним капіталом / В.К. Макарович // Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2013 рік. – Т. 14, № 3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://econa.org.ua/index.php/econa/article/viewFile>.
2. Ступницький О.І. Сучасний факторинг: ефективність торговельних операцій та управління корпоративними фінансами : навч. посібн. / О.І. Ступницький, В.М. Коверда. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2010. – 255 с.
3. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності : підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексєєнко, І.М. Парасій-Вергуненко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 599 с. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://pulib.if.ua/part/6384Сохранныя копия>.
4. Медведев И.Е. Экономические аспекты использования факторинга в обеспечении конкурентоспособности торговли : дисс. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / Медведев Иван Евгеньевич; Место защиты: Сиб. ГУ потреб. кооп. – Новосибирск, 2008. – 171 с.
5. Квасній Л.Г. Стратегічне і тактичне планування діяльності підприємства як основні складові механізму забезпечення його економічної безпеки / Л.Г. Квасній, О.М. Попівняк, О.Я. Щербан // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки / за ред. І.Т. Кіщака, червень 2015. – Миколаїв : Вид-во МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – 2015. – № 1(4). – С. 50-51.

Надійшло до редакції 20.11.2015 р.

Квасний Л.Г., Фаринович И.В. Формирование системы показателей оценки целесообразности применения факторинга в деятельности торговых предприятий

Предложена система показателей, которая будет способствовать принятию обоснованных управленческих решений относительно целесообразности применения факторинга в деятельности торговых предприятий. Доказано, что применение факторинга в деятельности предприятий, с одной стороны, не влияет на рост кредиторской задолженности, а с другой – ускоряет оборачиваемость оборотных активов, увеличивает платежеспособность и рентабельность предприятий. Разработан алгоритм расчета и представлены нормативные значения частных и обобщающих показателей, характеризующих изменения в динамике элементов оборотных активов по применению факторинга в деятельности торговых предприятий.

Ключевые слова: факторинг, система показателей, целесообразность, торговые предприятия.

Kvasniy L.G., Farynovych I.V. The Formation of the System of Evaluation of the Usefulness of Factoring in the Activity of Commercial Enterprises

The system of indexes that is to contribute to making informed managerial decisions concerning using factoring of commercial enterprises is offered. Application of factoring in business activity is proved not to affect the increase of payable and also to speed up the turnover of current assets, and to increase solvency and profitability of enterprises. It is established that the results of the use of factoring in business activity are the following: accelerating turnover, elimination of cash gaps, increasing turnover of current assets and optimizing their structure, enhancing financial stability and liquidity improvement and obtaining additional income. The algorithm of the calculation is developed. Normative values of generalized and partial indicators characterizing changes in the dynamics of the elements of current assets of factoring in the activity of commercial enterprises are presented.

Keywords: factoring, system of indicators, expedience, commercial enterprises.

УДК 336.71

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРОБЛЕМНОГО КРЕДИТУ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

М.І. Крупка¹, О.Б. Баран²

Робота банків з проблемними кредитами, а також незалежне оцінювання ефективності такої роботи (аудиторами, рейтинговими агентствами, органом нагляду) вимагає чітких критеріїв проблемності кредитних операцій. Розглянуто теоретичні підходи щодо сутності проблемного кредиту, визначено ознаки проблемності в сучасних умовах розвитку національної економіки. Особливу увагу приділено чинникам погіршення платоспроможності позичальника, уточнено характеристики проблемного кредиту. Оцінено обсяги проблемних кредитів, сформованих в українській банківській системі, та запропоновано авторське визначення економічної сутності поняття "проблемний кредит".

Ключові слова: банківська система, банківська діяльність, проблемний кредит, кредитний ризик, непрацюючі кредити, позичальник, кредитний портфель, протермінована заборгованість, кредитоспроможність, діагностика.

Постановка проблеми. Сьогодні банківський сектор є основою розвитку вітчизняного фінансового ринку та відіграє ключову роль у національній економіці. Стабільність його функціонування залежить від здатності врахувати та нейтралізувати ризики й загрози, що постійно супроводжують банківську ді-

¹ проф. М.І. Крупка, д-р екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка;

² аспір. О.Б. Баран – Львівський НУ ім. Івана Франка

льність. Висока концентрація загроз, на жаль, існує у кредитній сфері і реалізується через взаємовідносини економічних суб'єктів, зокрема поєднуються різні галузі економіки, сфери господарювання та підприємництва, розширюється виробництво, забезпечується стабільність і розвиток у країні.

Вітчизняні банківські установи функціонують у складних соціально-економічних умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища, за яких виникають чинники зовнішнього та внутрішнього характеру, що дестабілюють банківську діяльність. Так, знаковими подіями 2015 р. для банківської системи України є значний вплив депозитів та скорочення обсягів кредитування на фоні ескалації військового протистояння на сході, зниження економічної активності та погіршення платіжного балансу країни. Національна валюта стрімко девальвує, погіршується платоспроможність позичальників обслуговувати позики, зокрема ті, що були видані в іноземній валюті, а банківські установи змушені збільшувати раніше сформовані резерви за кредитними операціями. Порушення платіжної дисципліни щодо сплати позичальниками заборгованості стає причиною віднесення кредитів до категорії проблемних. Нині портфель проблемних кредитів є одним із ключових показників визначення фінансової стійкості банківської системи країни.

Розбіжності в оцінках проблемних кредитів у банківській системі України, що надають експерти, рейтингові агентства, Національний та комерційні банки можна пояснити відсутністю чіткого визначення сутності проблемних кредитів, адже в українському законодавстві тлумачення терміна "проблемний кредит" відсутнє.

Кризовий стан банківської системи України у 2014-2015 рр. став наслідком не тільки об'єктивних зовнішніх чинників політичного та економічного характеру, але й результатом неспроможності самої системи чинити опір сучасним викликам. Вітчизняні банки не створили запас міцності, достатній для того, щоб успішно пройти випробування кризою, не напрацювали антикризові методи та прийоми, не вжили вчасно превентивних заходів нівелювання зовнішніх загроз і тому нині масово опинилися на межі виживання. Статистика запроваджених Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасових адміністрацій у банках та кількості розпочатих ліквідаційних процедур відлякує вкладників, різко знижує довіру населення до банківської системи. Тому проблеми формування системи антикризового управління фінансовою стійкістю банків є надзвичайно актуальними і вимагають підвищеної уваги науковців та практиків банківської сфери до сучасного розуміння сутності низки тлумачень і запобіжних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми визначення сутності проблемного кредиту досліджено у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених: А. Александрова, В. Базилевича, О. Барановського, І. Дяконової, І. Івасіва, О. Колодізева, О. Лаврушина, І. Лютого, В. Міщенко, А. Мороза, Б. Пшика, М. Савлука, Т. Смовженко, Н. Швець та ін. Однак, незважаючи на це, теоретичні аспекти, пов'язані з дослідженням сутності проблемного кредиту, залишаються недостатньо розробленими та опрацьованими і потребують подальших досліджень, оскільки щоразу зростає потреба виявлення потенційно проблемних кредитів.

Мета дослідження – узагальнення існуючих визначень поняття "проблемний кредит", аналіз теоретичних підходів щодо тлумачення його сутності. Досягнення зазначеної мети дасть змогу виявити ознаки й уточнити характеристики проблемного кредиту в сучасних умовах розвитку національної та зарубіжних банківських систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз діяльності банків та банківської системи загалом показує, що незалежно від типу кредитної політики, якості кредитного портфеля, методик оцінювання кредитоспроможності позичальника і методів, які застосовують в управлінні кредитним ризиком, усі банки тією чи іншою мірою стикаються з проблемами неповернення кредитів, що, передусім, призводить до виникнення проблемної заборгованості за наданими кредитами або їх переходу у стан проблемних.

Про рівень проблемності кредитних портфелів банків можна робити висновки за величиною відображених у балансах резервів, що сформовані під кредити. За даними НБУ, станом на 01.10.2015 р. сукупні резерви під знецінення позик 123 банків становили 266,21 млрд грн або 35 % щодо самої заборгованості за кредитами, що свідчить про збереження низької якості кредитного портфеля банківської системи України. Утім, офіційні дані про резерви під кредити не відображають повною мірою якість банківських кредитних портфелів. Менеджменту банків невігдно визнавати існування проблемної заборгованості, оскільки, згідно з нормативами НБУ, вона повинна покриватися адекватними резервами.

Важливо зазначити, що ефективність управлінських дій щодо поліпшення якості кредитного портфеля банків за рівнем кредитного ризику певною мірою залежить від визначення сутності понять "проблемний кредит", "протермінована кредитна заборгованість". Так, у 2011 р. експерти ЄС здійснили дослідження банківських систем 12 країн Східної та Південної Європи, яке засвідчило, що визначення непрацюючих (проблемних) кредитів засноване на врахуванні загальної суми протермінованої заборгованості (без зниження на резерви) всього кредиту, за яким виникла затримка 90 днів і більше, і охоплює кредити нефінансовим корпораціям та домогосподарствам [7, с. 10]. Підсумки дослідження експертів ЄС наведено у табл. 1.

Табл. 1. Визначення непрацюючих кредитів у деяких країнах Східної Європи

Країна	Визначення
Боснія	Кредити, які не приносять доходу. Банк повинен розглянути кредити як непрацюючі, якщо: а) суму основного боргу та/або відсотків не було отримано понад 90 днів після встановленої дати сплати, так що вони класифікуються як субстандартні, сумнівні або безнадійні і б) процентні доходи, прострочені більш ніж 90 днів, капіталізуються.
Болгарія	Кредити під особливим наглядом є такими, що прострочені від 31 до 90 днів або коли фінансовий стан боржника може погіршитися до такого ступеня, що виникають сумніви щодо повернення боргу. Непрацюючі кредити визначаються як прострочені від 91 до 180 днів або коли фінансовий стан боржника істотно погіршився, і може призвести до неможливості погашення своїх зобов'язань. Безнадійні кредити визначаються як прострочені понад 180 днів або коли боржник відчуває постійну нестачу грошей, а також існують інші умови, що дають підстави вважати, що експозиція стає збитковою.

Естонія	Кредити, які є простроченими більше ніж на 90 днів, або кредити, які віднесені банком до категорії дефолту на основі іншої інформації.
Угорщина	Непрацюючі кредити – це є операції з простроченням більш ніж 90 днів. У разі кредитів підприємствам регулятор застосовує клієнтський підхід, а у разі домашніх господарств – клієнтський та продуктовий підходи.
Латвія	Немає чіткого визначення проблемних кредитів. Для цілей аналізу кредити із простроченими платежами 90 днів і більше розглядають як проблемні кредити.
Литва	Це кредити без зменшення корисності, але прострочені більше 61 дня; кредити, за якими є зменшення корисності, та кредити зі спеціальними резервами на індивідуальній та колективній основі.
Македонія	Вимоги (сума основного боргу, відсотків, пені), які не були отримані більш ніж через 90 днів після настання терміну сплати, банк зобов'язаний обліковувати на спеціальному рахунку для непрацюючих вимог (кредити, відсотки та інші вимоги). Вимоги можуть бути виключені з категорії непрацюючих, тільки якщо прострочена частина вимоги була погашена.
Молдова	Це сума активів/умовних зобов'язань, що класифікуються як субстандартні, сумнівні і безнадійні.
Чорногорія	Проблемними кредитами вважають кредити, прострочені понад 90 днів, але це не єдиний критерій. Проблемним кредитам відповідають субстандартні, сумнівні та безнадійні кредити.
Румунія	Непрацюючі кредити – це прострочені понад 90 днів та/або за ними розпочато судовий розгляд.
Словенія	Непрацюючі кредити – класифіковані вимоги із затримкою платежу понад 90 днів. Класифіковані вимоги включають фінансові активи, які оцінюються за амортизованою вартістю, та деякі позабалансові позиції з ризиком, щодо яких може виникнути несплата зобов'язань. Непрацюючим кредитом вважається не тільки той кредит, за яким виник дефолт, але всі експозиції щодо цього клієнту.

Джерело: European Banking Coordination Vienna Initiative. Working Group on NPLs in Central, Eastern and Southeastern Europe. Report. – March 2012.

У вітчизняній та зарубіжній правовій і науковій літературі існують розбіжності щодо визначення сутності поняття "проблемний кредит", вчені виокремлюють різні його складові елементи та характеристики. У зв'язку з цим, у табл. 2 узагальнено визначення поняття "проблемний кредит" із різних джерел.

Табл. 2. Критерії проблемних кредитів

Критерій	Джерела, які вказують відповідний критерій
Неадекватний фінансовий стан позичальника	Базельський комітет з банківського нагляду; Міжнародний валютний фонд
Неадекватний стан забезпечення	Базельський комітет з банківського нагляду; Міжнародний валютний фонд; І.В. Сало
Прострочення сплати основного боргу й/або відсотків за ним (на термін більше 90 днів)	Базельський комітет з банківського нагляду; Міжнародний валютний фонд; Федеральна резервна система США; Центробанк Росії; О.І. Барановський; І.В. Сало
Неотримання доходів кредитором	Федеральна резервна система США
Сумнівність	Центробанк Росії; О.І. Барановський; І.В. Сало
Невідповідність погашення умовам первинної угоди	У.К. Тімоті

Джерело: авторська розробка на основі [1].

Провівши аналіз критеріїв визначення сутності цього поняття, викладеного у різних джерелах, можна зробити висновок, що проблемний кредит – це заборгованість за банківським кредитом, за яким у встановлені кредитним дого-

вором терміни не проведено один чи кілька платежів, істотно знизилась ринкова вартість його забезпечення та виникають обставини і сумніви щодо повернення такого кредиту повністю чи частково. Як відомо, це дає підстави відносити до проблемних позик не тільки протерміновані, а й сумнівні щодо їх повернення кредити, виходячи з того, що правовими актами НБУ визначене таке розуміння цих понять:

- *протермінована заборгованість* – заборгованість, яка не погашена в термін, установлений договором [2];
- *сумнівний кредит* – це кредит, за яким виконання зобов'язань із боку позичальника/контрагента банку в повній сумі (з урахуванням фінансового стану позичальника й рівня забезпечення) під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька й становить 50 % чистого кредитного ризику [3]. Враховуючи відсутність в Україні однозначного тлумачення визначення проблемних кредитів та чіткого механізму обчислення величини цього показника, проблемну заборгованість пропонуємо розподіляти на реальну та потенційну.

Реальна – сума заборгованості, відображена у бухгалтерському обліку на відповідних рахунках з обліку протермінованої кредитної заборгованості, а потенційна – це та, терміни погашення за якою ще не настали, але під час кредитного моніторингу було виявлено ознаки проблемності. Утім, поняття "потенційно проблемна заборгованість" також відсутнє в українському законодавстві. Воно сьогодні ще не отримало широкого розповсюдження і використовується в роботі тільки окремими банками, які приділяють серйозну увагу управлінню кредитним портфелем.

У загальному вигляді під поняттям "потенційно проблемні кредити" треба розуміти протерміновані кредити, строк непогашення заборгованості за якими не перевищує 90 днів. Окрім цього, до групи потенційно проблемних кредитів відносять всю суму реструктуризованої заборгованості з поганою якістю обслуговування кредитів (тобто за наявності фактів порушення строків платежу після проведення реструктуризації).

Важливо зазначити, що у більшості банків на сучасному етапі створені формальні критерії для ідентифікації потенційно проблемних кредитів, і цей факт, безперечно, відображає позитивну тенденцію. Такі критерії (за умови належного їх застосування) дають змогу уникнути можливого викривлення оцінки якості кредитного портфеля, що може виникати в тому випадку, якщо моніторинг кредиту здійснюється тим же підрозділом, який приймав рішення про його видачу. Періодично для інформування громадськості про масштаби проблеми неповернення кредитів Національний банк України публікує інформацію про розмір проблемної/простроченої заборгованості у сукупному кредитному портфелі вітчизняних банків. Так, станом на 01.01.2015 р., за даними НБУ, прострочена заборгованість за кредитами банків становила 135858,33 млн грн за загальною сумою наданих кредитів 1 006 358 млн грн, тобто 13,5 % кредитного портфеля. А станом на 01.11.2015 р. у банківській системі частка простроченої заборгованості у загальній сумі кредитів становила 20,4 %, таке різке її збільшення пояснюється значною девальвацією національної валюти, зменшенням спромож-

ності позичальників відповідно до умов договору виконувати взяті зобов'язання за кредитами в іноземній валюті у зв'язку з воєнними діями на сході України.

Фахівці МВФ констатують, що частка проблемних кредитів (NPL – Non-performing loan – позики, за якими виплата основного боргу та відсотків прострочена на 90 і більше днів) у портфелі українських банків на кінець грудня 2014 р. за портфелем у Донецькій обл. становила 15,4 %, у Луганській обл. – 31,3 % [7]. Через переоцінку валютних кредитів у гривневому еквіваленті (їх частка 1 листопада 2015 р. становила 44 % портфеля) та погіршення рівня виконання боргових зобов'язань позичальниками частка простроченої заборгованості у банківській системі країни стрімко збільшується. Це змушує вітчизняні банки деформувати резерви, а звідси – збитки і потреба докапіталізації, щоб уникнути порушення нормативів НБУ. Значний обсяг простроченої заборгованості за кредитами вимагає від банківських установ постійного пошуку нових шляхів її мінімізації та розроблення заходів щодо стягнення боргів.

Важливо розуміти, що кредитна заборгованість стосовно якої існує сумнів щодо її повернення, є проблемою не тільки комерційних банків. Значні обсяги проблемних банківських активів можуть провокувати розгортання спочатку банківської кризи, а у подальшому – і загальноекономічної. За визначенням Банку міжнародних розрахунків, розрізняють чотири фактори банківської кризи, серед яких значна частка проблемних активів (> 2 % ВВП). [4, с. 144].

Зауважимо, що проблемні кредити у більшості випадків не виникають раптово. На практиці існує багато сигналів, які свідчать про погіршення фінансового стану позичальника та про підвищення ймовірності неповернення позички. Попри те, що кожен проблемний кредит має свої особливості, про виникнення труднощів у позичальника загалом свідчать однакові факти (рис.).

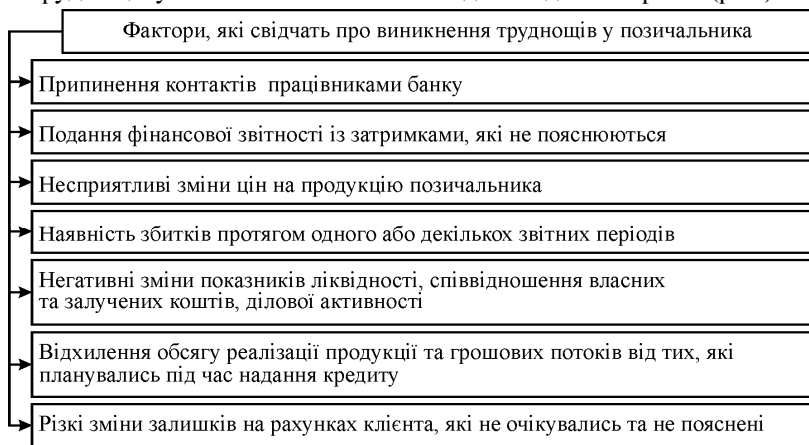

Рис. Індикатори погіршення кредитоспроможності позичальника банку (авторська розробка на основі [5, с. 171])

На наш погляд, сьогодні введення в практику єдиних критеріїв оцінки ознак фінансової нестійкості боржника і змісту негативної інформації про здатність позичальників виконувати у вказані терміни свої договірні зобов'язання,

що використовуються з метою класифікації активів банків під час формування ними спеціального резерву для компенсації кредитного ризику, дасть змогу нівелювати відмінності у рівні резервування різними банками. Своєю чергою, це дасть більш точну оцінку фінансової стійкості окремих банків, оскільки негативна інформація про здатність позичальників виконувати свої зобов'язання акумулюється під час проведення банками моніторингу кредитних операцій.

У запропонованому порядку результати діагностики ознак проблемності строкової та пролонгованої заборгованості, отримані фахівцями відповідних підрозділів банків, повинні відображатися у внутрішньобанківській звітності, на підставі якої банки формують статистичну звітність, що характеризує частку проблемної кредитної заборгованості в їх кредитному портфелі. Основними ознаками [6, с. 121] виникнення проблемної заборгованості є такі:

- зниження ринкової вартості предметів забезпечення; фінансові проблеми гарантів, поручителів, страховиків;
- призупинення робіт з виконання проектів, що фінансуються за кредитні кошти та безпричинне порушення графіка звітування про їх використання;
- непорозуміння позичальника зі своїми постачальниками, партнерами та контрагентами, або реорганізація суб'єкта господарювання позичальника;
- припинення контактів з працівниками банку;
- зниження ділової активності діяльності позичальника, звернення за додатковими кредитами, та наявність збитків.

На сучасному етапі соціально-економічних трансформаційних змін ці та інші ознаки вказують на виникнення фінансових труднощів у позичальника, непорозумін у взаємовідносинах з партнерами по бізнесу, виробництву чи збуту, порушень стабільності в його роботі, особливо тієї її частини, що фінансується за банківські кошти.

Враховуючи викладене вище, а також відсутність загальноприйнятого тлумачення сутності терміна "проблемна кредитна заборгованість", можна сформулювати таке визначення – це сукупність протермінованої заборгованості за кредитами, а також частини термінової та реструктуризованої заборгованості, за якими виявлено ознаки проблемності щодо повернення, пов'язані з недостатністю або відсутністю забезпечення за кредитом та наявністю негативної інформації про здатність боржника виконати свої зобов'язання згідно з кредитним договором. На нашу думку, потрібно враховувати потенційні проблеми, що назрівають навколо заборгованості, терміни погашення якої відповідно до графіка не настали або офіційно пролонговані, але простежуються реальні ризики несвоєчасного або неповного виконання зобов'язань позичальником щодо повернення кредитних коштів.

Висновки. Стурбованість банків і органів банківського нагляду щодо виконання боржниками своїх кредитних зобов'язань у період кризи 2014-2015 рр. є загальною характеристикою, що об'єднує різноманітні підходи щодо тлумачення сутності проблемної заборгованості та уявлень економічних суб'єктів з приводу рівнів ризику і їх наслідків для банківської діяльності в умовах інтеграції України у світову економічну систему. Аргументоване з позицій теорії та практики економічно розвинених країн визначення сутності поняття проблемної кредитної заборгованості вкрай важливе, оскільки без формування і

розкриття чітких вихідних понять складно здійснювати об'єктивний аналіз цієї заборгованості, а разом з тим є неможливою побудова цілісної системи й розроблення ефективних заходів щодо управління проблемною заборгованістю в банківській системі України.

Література

1. Александров А.Ю. Финансово-кредитная система. Бюджетное, валютное и кредитное регулирование экономики, инвестиционные ресурсы / А.Ю. Александров. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2429>.
2. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0048-08>.
3. Положення НБУ "Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями" від 25.01.2012 р., № 23. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
4. Белова І.В. Проблемні кредити і роль застави в їх супроводженні / І.В. Белова, Д.А. Богославський // Вісник Сумського національного аграрного університету : наук.-метод. журнал. – Сер.: Економіка і менеджмент. – Суми : Вид-во СНАУ. – 2012. – № 2,а. – С. 140-149.
5. Кльоба В. Напрями удосконалення ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями банку // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 169-176.
6. Мороз А.М. Кредитний менеджмент : навч. посібн. / А.М. Мороз, Р.І. Шевченко, І.В. Дубик. – К. : Вид-во КНЕУ, 2009. – 399 с.
7. Скільки депозитів банки втратили на Донбасі та скільки "назбирали" проблемних кредитів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://finbalance.com.ua/news/Skilki-depozitiv-banki-vtratil-na-Donbasi-ta-skilki-nazbirali-problemnikh-kreditiv>
8. European Banking Coordination Vienna Initiative. Working Group on NPLs in Central, Eastern and South-eastern Europe. Report. – March 2012.

Надійшло до редакції 01.03.2016 р.

Крупка М.И., Баран Е.Б. Экономическое содержание понятия проблемных кредитов в банковской деятельности

Работа банков с проблемными кредитами, а также независимая оценка эффективности такой работы (аудиторами, рейтинговыми агентствами, органом надзора) требует четкости критериев проблемности кредитных операций. Рассмотрены существующие теоретические аспекты сущности проблемного кредита, определены признаки проблемности, проанализированы подходы к толкованию понятия "проблемный кредит". Особое внимание уделено факторам ухудшения платежеспособности заемщика. Уточнены характеристики проблемного кредита в современных условиях развития национальной и зарубежных банковских систем.

Оценены объемы проблемных кредитов, сформированных в украинской банковской системе на текущий момент, и предложено авторское определение проблемной кредитной задолженности.

Ключевые слова: банковская система, банковская деятельность, проблемный кредит, неработающие кредиты, заемщик, просроченная задолженность, кредитоспособность, диагностика.

Крупка М.И., Баран О.В. Economic Nature of the Concept of Non-Performing Loans in Banking

Bank activity related to problem debts, as well as peer review of such activity by auditors, rating agencies, and bank supervisors requires a clear definition of criteria of problem credit operations. Some theoretical aspects of the non-performing loans are considered, the signs of problematic areas are defined. The approaches to the interpretation of non-performing loans are analysed. Main attention is paid to the features of borrower capacity to reimburse decline. The authors specified characteristics of problem loans in the current conditions

of the national and international banking systems. The amount of non-performing loans, formed in Ukrainian banking system to date is estimated and copyright definition of problem indebtedness is offered.

Keywords: banking system, banking business, problem loan, non-performing loan, borrower, indebtedness, solvency, diagnostics.

УДК 336.[221.4+221.26](477)

СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

М.І. Крупка¹, В.М. Кміть², Р.Ю. Паславська³

Висвітлено теоретико-методичні аспекти функціонування системи адміністрування податків в Україні. Виокремлено елементи національної системи адміністрування податків та її функції, а також види податкових відносин, що виникають між суб'єктами у процесі адміністрування податків. Обґрунтовано, що високий рівень податкового навантаження в Україні спричинений не розміром податкових ставок, а широкою базою оподаткування та особливостями процесу адміністрування податків. За допомогою економіко-математичного інструментарію проаналізовано вплив макроекономічних факторів на фіскальний результат функціонування системи адміністрування податків. Виокремлено низку проблем, що перешкоджають ефективному функціонуванню системи адміністрування податків в Україні, та сформульовано рекомендації, які сприятимуть її вдосконаленню, з урахуванням досвіду європейських країн.

Ключові слова: податкова система, платники податків, адміністрування податків, податкове законодавство, рівень податкового навантаження, податкові надходження, фіскальні органи.

Постановка проблеми. В умовах соціально орієнтованої ринкової економіки податкові надходження стають основним інструментом формування доходів бюджетів усіх рівнів та гарантії громадянам належного життєвого рівня. У більшості країн світу податки є ефективним знаряддям державної політики відносно життєдіяльності суспільства, а саме: перерозподілу ВВП у соціально-віковому, територіальному та галузевому аспектах, компенсації недоліків ринкових механізмів, розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами, заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, підтримання рівня зайнятості, антициклічного регулювання економіки, а також стабілізації ринкової кон'юнктури. Упродовж останнього десятиліття в загальних обсягах доходів Державного бюджету України більш ніж 70 % належить саме надходженню податків, і оскільки їх адміністрування є прерогативою держави, то виникає можливість впливати на соціально-економічні процеси за допомогою механізму оподаткування, що є одним із важелів регулювання та запобігання негативним тенденціям в економіці.

Однак сьогодні невідповідність податкових надходжень до бюджетів фінансовим потребам держави посилює проблему підвищення ефективності адміністрування податків і зборів в Україні, вирішення якої можливе за системного

¹ проф. М.І. Крупка, д-р екон. наук, заслужений діяч науки і техніки України – Львівський НУ ім. Івана Франка;

² доц. В.М. Кміть, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка;

³ асист. Р.Ю. Паславська, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка